

Archiv

Jiří Štefanides / Bohumil Hrabal: Hlučná samota, Ostrava 1984

24. března 1984, nedlouho po čs. premiéře v Divadle Na zábradlí v Praze (7. března 1984 v režii a dramtizaci Evalda Schorma) měla v Ostravě premiéru Hlučná samota Bohumila Hrabala; s činohrou tehdejšího Státního divadla ji na komorní scéně Loutkového divadla nastudoval Jan Kačer. Už od vřazení Hlučné samoty do repertoáru sezony bylo zřejmé, že půjde o ostře sledované politikum. Je ovšem pravděpodobné, že proti uvedení Hlučné samoty bylo tehdy spíše ideologické oddělení ÚV KSČ v Praze, nežli ostravský KV KSČ, pro nějž osoba Bohumila Hrabala nepředstavovala zdejší ideologický problém, stejně jako jej příliš nevzrušovaly pražské reálie s Hrabalem a jeho textem spojené. Před ostravskou premiérou se nicméně uskutečnilo „schvalovací“ představení pro zdejší ideologické pracovníky. Ti nakonec, po nevelkých textových zásazích, někdy sotva pochopitelných, přece jen premiéru povolili.

Tlak na předčasné stažení vynikající inscenace se však obnovil na začátku nové sezony. Ostravští proto pozvali Bohumila Hrabala alespoň na předposlední reprízu v sobotu 6. října 1984, kdy už bylo o zá-

kazu rozhodnuto. Po představení se inscenátoři, soubor a diváci sešli se spisovatelem v klubu Divadla Jiřího Myrona a Hrabal zde k ostravské inscenaci krátce promluvil. Jeho pochvalná slova nebyla pouhou zdvořilostí: v Hrabalově doprovodu byli totiž i tvůrci z Divadla Na zábradlí. Vyslovil zde naději, že inscenace bude žít dál. Nebylo jí to však dopřáno, v pondělí 8. října 1984 se odbyla derniéra. Už po půl roce a dvanácti představeních tak byla předčasně stažena jedna z nejlepších Kačerových inscenací jeho druhého ostravského období, s vynikajícím (bohužel předčasně zemřelým) Ivanem Dědečkem jako Hant'ou, s nečekaně strhujícím Šéfem zaslužilého umělce Karla Vochoče (nezabránily tomu ani jeho úzké osobní vztahy s funkcionáři KV KSČ), s opravdovou romskou kapelou, které se při děkovačce nechtělo odejít od nadšeně tleskajících diváků a přidávala a přidávala...

Projev Bohumila Hrabala zaznamenal autor těchto řádků na bateriový kazetový magnetofon s vestavěným mikrofonem. Zvukový záznam postrádal technickou dokonalost, ale byl zřetelný. Opis reprodukuje, s ohledem na zachování autentičnosti Hrabalova projevu, i jeho prohršky proti spisovné češtině. Nebyl dosud publikován.

Vystoupení Bohumila Hrabala v klubu Divadla Jiřího Myrona v Ostravě 6. října 1984

Vážení přátelé, děkuji vám za milé pozvání. Já jsem ten, který to všechno, co jste viděli na jevišti, žil, čtyři roky jsem pracoval ve Sběrných surovinách. Ale teď bych chtěl promluvit o tom, co jsem viděl tady u vás. Nejdřív musím

poděkovat těm, kteří dnes účinkovali, že vůbec bylo možné, aby se to studovalo. A když jsem ten naštudovaný artefakt viděl, byl jsem hluboce dojat. Proti pražskému představení je patrný posun na východ, směrem až k Vitebsku, směrem k panu Chagallovi, má to jeho krásný aviatický styl, kde se všechno jako by vznáší, kde se propojují jak nebesa, tak i hlubiny, zároveň s tím, jak se z minulosti vyvolávají cigánečky a Mančinka, vyvolává se i celá konkrétní hudba, která má krásný východňárský kolorit. Řekl bych, že v tomhle je ostravské představení ještě daleko bohatší a dekorativnější než pražské. Má jediný místo, kdy mi bylo dopřáno, abych se vzpamatoval, a to je ta scéna, v níž se řezají andělé, kde Hant'a vede monolog o ragby, tam jediné představení ztratilo rytmus. Ztratilo ho vzhledem k divákovi, to jest, že mě nechalo vzpamatovat a uvědomit si, že nejsem ve velké, kruté a něžné pohádce, ale na divadle. Čili kdyby se to, co tam trvá pět minut, vzalo a nechalo vykapat do dvou a půl minuty, aniž by to ztratilo strukturu divadelní výpovědi, tak ostravské představení je adekvátní pražskému, které je typicky pražské pražskou ironií, jejímž propagátorem jsou dvě jména, a je to Kafka a Hašek. A musím dát úvahu nad tou pražskou ironií, která se podařila právě v tomto divadle, a to jest, že ti dva, jeden byl playboy, který chodil jen po kavárnách, to jest Franz Kafka, a ten druhý, který chodil jen po hospodách, tedy Jaroslav Hašek, ti dva se tedy nikdy nemohli vidět, protože se neustále míjeli. A právě v této komedii, která se podobá spíše komedii dell'arte, v této komedii, v politicky a sociálně změněné struktuře, ty dvě postavy jako by

splynuly v jediné figuře, ve figuře Hanti, protože díky společenským proměnám se stalo, že Hant'a je současně vzdělanec a barbar, a v tom výsledku je ne umělecký, ale v první řadě sociální posun v naší společnosti. Myslím, že jsme tohle nedocenili, a proto je mi lehce teskně, když se dovidám, ne že toto představení je ohroženo, že má být na chvíli pozastaveno. Byl bych rád, kdyby pokračovalo dál, protože neshledávám, že by toto divadlo mělo mít nějaký nepříznivý vliv na diváka. Řekl bych, že naopak, že diváka umaže barbarskou a přitom i intelektuální krásou, že tím setkáním světa Kafky a Haška v jedné postavě je divák, aniž by chtěl, umazán krásnými větami, na kterých se pohybují celé filozofické systémy, ať už je to Schelling nebo Hegel, že tedy zatímco Hant'a je proti své vůli vzdělán, divák je proti své vůli umazán jistými krásnými významy, které si díky hereckému přednesu a prožitku odnáší i jako takovou jistou lahůdku. Nemluví o tom, že jak pražské představení, tak i ostravské přináší něco nového. To jest, že člověk voní člověčinou, čili že je ukostřen směrem k zemi, ke svým biologickým konstantám, ke svým traumatickým zážitkům, jako je problém smrti, to že je takový kontrapunkt, že je všechno v dialektický rovnováze. Dále chci říci, že představení, které jste nám tady předvedli, mě udivilo triumfálním závěrem. Kdybych měl použít analogie z hudby, je to jako když končí tokáta nebo Bachova fuga, to je těch posledních pět minut, kdy se všechno neustále vrší, a ještě dvě čísla, a ještě dvě čísla, traumatu Hanti odpovídají jisté motivy těch kterých figur, každá nakonec vydá svůj vůdčí motiv, a tak ostravský představení končí monumentál-

ním závěrem. Tedy nejen po stránce myšlenkový, koloritu, dekorativnosti, i konec je pro mě daleko dramatičtější a odpovídá víc mým představám než konec pražský, v němž se Hant'a vlastně slisovat nechal. Tady přece jen je konec otevřený, jako krásná hudba, jako usmíření nebes, těch společenských nebes i těch negativistních, a problémy, který probíhají představením od začátku, vyzní v jásavou oslavu, že člověk je nezničitelný, a že Hant'a, přestože se slisovat chtěl, byl jako by zachráněn tím společenstvím, které s ním od začátku prochází jeho traumatem.

Bohumil Hrabal: Hlučná samota, činohra Státního divadla v Ostravě, premiéra 24. března 1984 na komorní scéně Loutkového divadla Ostrava

Režie: Jan Kačer

Scéna a kostýmy: Otakar Schindler j. h.

Scénická hudba: Jan Tomšíček

Dramaturg: Ladislav Slíva

Herci:

Ivan Dědeček	jako Hant'a
Karel Vochoč	jako Šéf
Milena Asmanová	jako Stará cikánka
Marcela Peňázová	jako Mladá cikánka
Jitka Smutná	jako Mančinka
Eva Reiterová	jako Cikánečka
Miroslav Horák	jako Železničář, 1. kanálpuc, Továrník Jína, Profesor a 1. dělník

Karel Bartoň	jako Pokladník, Cikán, 2. kanálpuc, 1. boháč, Kostelník a 2. dělník
--------------	---

Jan Filip	jako 3. kanálpuc, 2. boháč, Básník a 3. dělník
-----------	--

Spoluúčinkovalo externí trio pod vedením Josefa Gini a Jan Wysoglad, člen operetního orchestru Státního divadla v Ostravě, dirigoval Jan Tomšíček.

Reprízy:

4. dubna 1984, 30. dubna, 14. května, 28. května, 17. června, 25. června, 8. září, 10. září, 22. září, 6. října, 8. října 1984 (derniéra).

Doc. PhDr. Jiří Štefanides (1949) je vysokoškolský pedagog, vedoucí Katedry divadelních, filmových a mediálních studií Filozofické fakulty UP v Olomouci. Zabývá se dějinami německy a česky hraného divadla, zejména na území střední a severní Moravy a ve Slezsku. V letech 1974–1994 působil především jako divadelní kritik v Ostravě, krátce v divadelním oddělení Slezského zemského muzea v Opavě (1990–1994). Vedl autorský tým *Kalendária dějin divadla v Olomouci od roku 1479* (Praha 2008), je vedoucím divadelní sekce v týmu uměnovědných výzkumných záměrů *Morava a svět: umění v otevřeném multikulturním prostoru* na Filozofické fakultě UP v Olomouci (2007–2013).